

KULTUR | POESIDEBATTEN

Inte ens jag som är författare orkar läsa böcker längre

Från vänster till höger i kollaget: Elis Monteverde Burrau, Lyra Ekström Lindbäck och Dante Löfmarck.
Foto: Johan Jönsson/Wikipedia Commons, Jessica Gow/TT och Johanna Nilsson. Kollage: Kvartal

Anna Axfors har alltid gillat att festa och positionera sig för mycket. Nu läser hon debatten om de unga Café Opera-poeterna och undrar om kritikernas fixering vid persona riskerar att förändra litteraturen.

LYSSNA PÅ TEXTEN

Laddar ...

Följ Kvartals poddar: [Apple](#) | [Spotify](#)

AV [ANNA AXFORS](#) | 31 AUGUSTI 2024

Anna Axfors är poet, kulturskribent och författare.

Jag försöker se läsning som ett hål i tiden, en vila. Jag började läsa som en flykt, en förtrollning. Bilden som alltid kommer för mig när jag tänker på min läsande barndom är barnen som går in i en till synes vanlig garderob och hamnar i Narnia. När läsning är som bäst så är det en *värld*, en inre värld som knappast har med det som vi kallar litteraturvärlden att göra. Inom konstvetenskap är ”konstvärlden” ett teoretiskt begrepp som betyder att det som omger konsten – museer, kuratorer, konstkritiker – också är en del av konsten. ”Litteraturvärlden” är inte lika mycket en vetenskaplig term, men finns i lika hög grad, och består av litteraturkritiker, priser, listor och så vidare. Och inte minst fester: där det inte direkt dricks te och pratas Goethe, utan mer vem som publiceras var och vem som ligger med vem.

Unga poeters societet

I Svenska Dagbladet¹ publicerades nyligen ett reportage som konstaterar att poeter festar på Café Opera och att det är trendigt bland unga att vara poet, och på denna spaning har följt en debatt som handlat om grupperingar, hierarkier och vad som egentligen är värt att bry sig om. Podcasten *Gästabudet* har varit tongivande, då den förfasar sig över de unga poeternas ytlighet och menar att man bör bry sig om litteratur *på riktigt*. Poeten Alva Hedlund känner sig² då förminskad till opportunistisk sjuver som bara använder litteraturen som en språngbräda till kändisskap. Poesidebatter tenderar att leta sig in som ogräs på kultursidorna, och det är då inte radbrytningar som analyseras, utan just litteraturvärlden, eller snarare poesi-dito. Författaren Lyra Ekström Lindbäck, 34 år (som är med i *Gästabudet*) gör därför ett försök att analysera de unga poeternas poesi i en artikel i Expressen,³ men jag tycker det blir lite tillkämpat – för det är ju faktiskt inte jätteintressant vad tjugoåringar skriver.

Var de festar och vad de äter och vad de vill, är däremot intressant. Jag gillar reportagen om de unga poeterna (det har även varit ett i Vi Läser, under rubriken *Poeten verkar ha blivit lite cool igen*). Jag tycker det är vackert med gängbildning, och om poesin är bra, dålig, eller ens existerar spelar inte så stor roll, för läsning är ändå en annan värld, och Café Opera är ändå inte Narnia. Ibland hittar jag mitt eget namn i de här reportagen. I artikeln i SvD säger **Elis Monteverde Burrau**, som jag länge har samarbetat med: ”När jag och Anna Axfors drog igång var vi medvetet populistiska för att nå ut. Vi snackade om att göra poesin sexig igen.” Vi pratade om att göra poesin sexig, för att vi tyckte att samtidspoesin, men också litteraturvärlden, var för tråkig. Så, när DN så här tio år senare rubriksätter unga poeters artiklar med *Förlåt för att vi gör poesin sexig igen*,⁴ så är det delvis mitt fel, och det beror på att jag älskat litteraturvärlden, det vill säga, jag har gillat att festa och positionera mig, kanske för mycket. Alltså, jag har skrivit och läst också – men jag ska inte sticka under stol med att litteraturvärlden ofta fått mitt fokus.

Läsningen blir allt jobbigare

Men även för den som inte är en aspirerande poet brukar läsning – inte litteraturintresset, men den faktiska läsningen – vara något som blir mer ansträngt i vuxen ålder. Folk läser inte särskilt mycket, trots att boken är en het accessoar (Adlibris har ju kört sin omtalade *hot book summer*, en PR-kampanj där folk fått frågor i stil med vilken bok som gör en mest attraktiv att läsa).⁵ Så om poesidebatter fokuserar mer på fester än texter så är det kanske ett symptom på ett större problem: bokbranschens och kritikerkårens fokus på litteraturvärlden.

När *Gästabudet* kritiserar de unga poeterna, så pratar de om ”litteratur utan litteratur”, med avstamp i en artikel som den amerikanske kulturskribenten **Christian Lorentzen** skrev i *Granta*.⁶ Med litteratur utan litteratur menar han att litteratur har kommit att innebära allt det runt omkring, som diskussionen och produktionssystemet kring det, i stället för litteraturen i sig, och detta menar *Gästabudet* att livsstilspoeterna ger uttryck för. Podden hånar den unga kulturskribenten **Dante Löfmarck**, som i SvD-artikeln säger: ”Jag bestämde mig för att jag skulle bli en beläst person. Tragglade mig igenom *Ulysses* av James Joyce och fortsatte så. Såg till att läsa alla centralverk. Gjorde det tills jag började tycka om det.” De menar att litteratur i stället borde vara till för njutning. Men är inte Löfmarcks metod det enda rimliga? I en uppmärksamhetsplittrad och överväldigande samtid har man bara tur om man automatiskt älskar läsning, eller kan fortsätta älska det som vuxen. Att relationsarbeta med litteraturen är det enda hållbara. Jag försöker som sagt att se läsningen som ett hål i tiden, en vila, men det kommer inte naturligt. Att motståndslös älska litteraturen och kunna njuta av den är bara möjligt för autisterna i *Gästabudet*. Vi andra måste göra ett allvarligt försök till befrielse genom läsning.

” Är det här ironi? frågar kritiker missnöjt, när deras jobb borde vara just att urskilja och tolka texters lager.

Kulturdebatter fokuserar ofta på fel grej – det är ju såklart inget allvarligt problem om unga poeter festar och att det skrivs livsstilsreportage om dem, eller att de inte läser böcker med glädje. Det omoraliska finns i att kritiker och förlag göder litteraturvärlden till ett gigantiskt monster, och att det sker på litteraturens bekostnad. Som när förlag letar efter nästa trendiga, skönlitterära ämne (Tinder, metoo eller klassidentitet), eller nästa möjliga författarnamn (någon som har en podd eller många följare).

Författaren **Maxim Grigoriev** skriver,⁷ angående författarna i USA:s bok-maskineri: ”Man ska vara glad att man över huvud taget trängt igenom agenturernas nålsöga. Helst ska man ju redan vara kändis i andra medier.” Det gäller USA, och i Sverige är inte agent-kulturen lika stark (ännu), men även här har det blivit allt viktigare med allting *kring* boken.

Kritiker och kulturjournalister brukar göra sig lustiga över det kommersiella begreppet *storytelling*, men tar själva storytelling på stort allvar. Jag märkte det själv senast när jag och några kollegor genom vårt förlag Renate släppte böcker som vi kallade för ambient-litteratur; med ambitionen att skriva något för vår tid, något som inte ska kräva ens hela uppmärksamhet, lite som en möbel som bara står där i rummet, eller hissmusik (ambient betyder bakgrund). Jag menar, om det ändå inte *går* att koncentrera sig på en bok så kan man ju experimentera med om själva texten går att anpassa till det nya tillståndet, och ändå behålla sin komplexitet. I ett manifest skrev vi att det skulle vara ”prosa i gränslandet mellan litteratur och sömn”. Detta är såklart svårt att uppfylla, men så såg vi det nog inte heller som ett löfte. Vårt ideella hobbyförlag är en lek, ett tidsfördriv, en hjärtlig klackspark. Men enligt journalisterna är det marknadsföring, som när **Per Klingberg** i en recension skriver: ”Jag tror mig om att vara en ganska vidsynt kritiker, men är inte särskilt förtjust i att känna att man försöker sälja på mig något.”⁸ Och visst, om att säga något om något är marknadsföring, så är det väl det. Problemet är att marknadsföring förväntas ”stämma”, och om kulturjournalisten/läsaren inte får vad som ”utlovats” så har de rätt att bli ”besvikna”. För man litar på att allting *kring* boken ska ha ett direkt samband med upplevelsen av boken.

En bok ska gå att pitcha, kort och gott. Komplexitet är något främmande, nästan läskigt. Är det här ironi? frågar kritiker missnöjt, när deras jobb borde vara just att urskilja och tolka texters lager. Det bästa verkar vara om kulturjournalister knappt behöver läsa boken – eller i alla fall kan ta rejält med hjälp av bokens förpackning, det vill säga hur den marknadsförs av förlaget. Det är bra om boken närmar sig sociologi, och kan gå att knyta till ett samhällsproblem eller debatt. Men, som Lorentzen skriver i *Granta*: ju bättre boken är desto svårare är det att reducera den till sociologi.⁹ En bra bok är litteratur i första hand, och det som litteratur har men sociologi inte kan mäta sig med är enligt Lorentzen ”ironi, paradox och skönhet”.

Ett annat problem är att kritikerna sneglar för mycket på författarens persona och läser allt självbiografiskt, som när det i två recensioner av min ambient-bok står att den handlar om en separerad småbarnsmamma, bara för att jag, författaren, är en separerad småbarnsmamma. Det är säkert lätt för läsare att göra den förväxlingen, men varför gör kritiker det?

Kritikernas fixering vid persona och storytelling

Det är typiskt den samtida litteraturkritiken att lita mer på en medföljande pamflett, en baksidestext, eller en författarpersona, än på textens egen kraft. Kanske är det det som vi försökte säga med vårt manifest, typ: om du litar på oss är det ditt eget fel. I stället för en opålitlig berättare: en opålitlig utgivare. Det värsta kanske inte är att litteratur med en ”oseriös” förpackning automatiskt blir läst som dålig, utan att litteratur med en seriös förpackning blir läst som bra, trots att mycket av den faktiskt är utan större betydelse.

Som till exempel **Sanna Samuelssons** *Mjölkat* (Albert Bonniers förlag, 2024), en bok som knappast är skriven eller utgiven med en klackspark. Det är den perfekta samtidsromanen, eftersom den saknar annan komplexitet än den man kan läsa om på baksidan – alltså lätt för marknaden att ta till sig. Den handlar om Ellen, som återvänder till sitt barndomshem i en före detta bondgård där idag några rena och fina människor bor. Rädslan för att lukta gård bar hon med sig länge, men idag är hon själv en sådan där polerad människa från storstaden. Detta kontrasteras mot mötet med Max, barndomsvännen som bor kvar på granngården. Exempel på händelser från en gård redovisas, som en ko som råmar om natten, och blandas med information om lantbrukets förändrade villkor, men som om allt är främmande även för Ellen. Förfiningen som ska gestaltas finns även i själva stilen, så mentalt befinner vi oss under läsningen liksom mer på en författarskola än på en mjölkgård. *Mjölkat* är främst sociologi, och passar därför väl in i litteraturvärldens produktionssystem.

Kritiken mot de unga poeterna har handlat om att de inte bryr sig om litteratur på riktigt, och kritiken mot denna debatt i sig har handlat om att den inte handlar om litteratur. Och litteratur utan litteratur är ett hot såklart; jag är livrädd för att inte ha hunnit läsa allt jag vill innan jag dör. Men jag är också medveten om att om det blir så så är det inte för att livet är kort, utan för att mitt uppmärksamhetsspann är det. Den utbredda svårigheten med att läsa en bok från början till slut, i kombination med boken som het accessoar, och bokbranschens och kritikerkårens fixering vid persona och storytelling, riskerar såklart att göra litteratur till något annat än det är: något ytligare, något nyttigare, något klickvänligare.

Måste man då vara intresserad av litteratur på riktigt, som kritikerna i *Gästabudet* menar? Ja, för sin egen skull – och inte då för att optimera sig eller ta ett kliv i sin personliga utveckling, utan för att få sinnesfrid. Att gå in i Narnia är den högsta formen av *self-care*. Men om porten dit blivit omöjlig att hitta så är det inte unga poeters fel, utan samtidens acceleration och stress, och detta blir inte bättre av att förlagsarbetare säljer ut litteraturen till en ytlig litteraturvärld, och att kritiker hoppar på det. För litteratur och litteraturvärld är olika saker, jag gillar båda – men vissa har faktiskt som jobb att upprätthålla skillnaden.

NOTER

- 1, <https://www.svd.se/a/25dG3v/de-aldre-poeterna-var-javligt-bittra>
- 2, <https://www.svd.se/a/bmOy2e/alva-hedlund-ar-jag-ett-socialt-wunderkind>
- 3, <https://www.expressen.se/kultur/lyra-ekstrom-lindback/de-unga-poeterna-ar-inte-sexiga-eller-roliga/>
- 4, <https://www.dn.se/kultur/jonathan-brott-forlat-for-att-vi-gor-poesin-sexig-igen/>
- 5, <https://www.gp.se/kultur/kulturkronika/hot-book-summer-far-mig-att-rysa-av-obehag.a42bc3ac-1581-4957-afb8-8e077d668f26>
- 6, <https://granta.com/literature-without-literature/>
- 7, <https://www.svd.se/a/Ppyq8z/recension-big-fiction-how-conglomeration-changed-the-publishing-industry-and-american-literature-av-dan-sinykin>
- 8, <https://www.svd.se/a/XjqgV7/recension-min-flickvan-har-en-gammal-sjal-och-nastan-terror-bara-nastan>
- 9, <https://granta.com/literature-without-literature/>

Anna Axfors är poet, kulturskribent och författare.

Webblänk till artikeln:

<https://kvartal.se/artiklar/inte-ens-jag-som-ar-forfattare-orkar-lasa-bocker-langre/>